

<https://doi.org/10.31891/2307-5740-2026-356-14>

УДК 911.3:331

JEL classification: Q01, O18, O31, R11

КРИЛОВ Микола

Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки»

<https://orcid.org/0009-0009-8107-467X>

e-mail: zempromekt2112@gmail.com

РОЗБУДОВА КОНЦЕПТУАЛЬНИХ ПІДХОДІВ МОДЕЛІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТА ПОСТ КОНФЛІКТНОГО ВІДНОВЛЕННЯ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ УКРАЇНИ НА ІННОВАЦІЙНІЙ ОСНОВІ

Стаття присвячена теоретичному обґрунтуванню та розробці концептуальних підходів до формування моделі сталого розвитку і постконфліктного відновлення сільських територій України на інноваційній основі, спрямованої на забезпечення їх соціальної, економічної та екологічної стійкості, відновлення людського й виробничого потенціалу, активізацію місцевих ініціатив та впровадження сучасних інструментів розвитку громад в умовах післявоєнної відбудови. Сформовано основні напрями постконфліктного відновлення сільських територій. Здійснено аналіз відмінностей програм Європейського Союзу «Smart Village» від «LEADER». Розроблено Модель сталого розвитку та пост конфліктного відновлення сільських територій України (на основі LEADER і Smart Village). В моделі визначено та описано стратегічні цілі, завдання, очікувані результати.

Ключові слова: сталий розвиток; пост конфліктне відновлення; сільські території; інновації; LEADER; Smart Village.

KRYLOV Mykola

National Scientific Centre "Institute of Agrarian Economics"

DEVELOPING CONCEPTUAL APPROACHES TO THE MODEL OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT AND POST-CONFLICT RECOVERY OF RURAL TERRITORIES IN UKRAINE BASED ON INNOVATION

The article is devoted to the theoretical substantiation and development of conceptual approaches to the formation of a model for sustainable development and post-conflict recovery of rural areas in Ukraine based on innovation, aimed at ensuring their social, economic, and environmental sustainability, restoring human and production potential, stimulating local initiatives, and introducing modern community development tools in the context of post-war reconstruction.

The main directions of post-conflict recovery of rural areas have been identified, including the economic, social, environmental, and institutional dimensions.

An analysis of the differences between the European Union programmes Smart Village and LEADER was conducted. The distinctive features of the Smart Village programme include a primary focus on innovation and digital technologies, implementation through digital solutions and cross-sectoral projects, a combination of the bottom-up approach with technological modernization, and an orientation toward the creation of modern, digitally integrated communities. The distinctive features of the LEADER programme include a primary focus on community participation and local initiatives, implementation through Local Action Groups (LAGs), the bottom-up approach as a key principle, and a commitment to the integrated development of rural territories.

A Model of Sustainable Development and Post-Conflict Recovery of Rural Areas in Ukraine (based on the LEADER and Smart Village approaches) has been developed. The model defines and describes strategic goals, objectives, and expected outcomes. Its purpose is to ensure the sustainable socio-economic development of rural areas by combining the principles of LEADER (community participation, local initiatives, partnership) and Smart Village (digitalization, innovation, energy efficiency), in accordance with European standards for rural development and post-conflict recovery.

The strategic goals of the model include: activation of local communities (LEADER principle), digital transformation of rural areas (Smart Village principle), development of the local economy and entrepreneurship, promotion of Smart Farming, enhancement of energy efficiency and environmental safety, and improvement of the quality of life of the rural population.

Keywords: sustainable development; post-conflict recovery; rural areas; innovation; LEADER; Smart Village.

Стаття надійшла до редакції / Received 12.06.2026

Прийнята до друку / Accepted 10.07.2026

Опубліковано / Published 27.08.2026

This is an Open Access article distributed under the terms of the [Creative Commons CC-BY 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

© КРИЛОВ Микола

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Сучасний етап розвитку сільських територій України характеризується поглибленням соціально-економічних, демографічних та екологічних проблем, які суттєво загострилися внаслідок воєнних дій. Руйнування виробничої, транспортної та соціальної інфраструктури, зниження інвестиційної активності, погіршення стану природних ресурсів, міграція населення та втрата людського капіталу створюють значні перешкоди для забезпечення сталого розвитку сільських громад. У цих умовах особливої актуальності набуває формування нових концептуальних підходів до постконфліктного відновлення сільських територій, які б поєднували економічну ефективність, соціальну згуртованість та екологічну безпеку на засадах інноваційного розвитку.

Традиційні моделі відновлення переважно орієнтовані на ліквідацію наслідків руйнувань і відтворення довоєнного стану територій, тоді як сучасні виклики потребують переходу до інноваційно орієнтованої моделі розвитку, здатної забезпечити довгострокову конкурентоспроможність, підвищення якості життя населення та стійкості громад до майбутніх криз. Відсутність цілісної науково обґрунтованої концепції інтеграції інноваційних механізмів у процеси сталого розвитку та постконфліктного відновлення сільських територій обумовлює необхідність проведення відповідних досліджень.

Наукова значущість проблеми полягає у потребі розвитку теоретико-методологічних засад формування моделі сталого розвитку і постконфліктного відновлення сільських територій на інноваційній основі, визначення принципів, інструментів та механізмів її реалізації в умовах трансформації соціально-економічного середовища. Практичне значення дослідження пов'язане з розробленням ефективних управлінських рішень щодо відновлення економічного потенціалу громад, модернізації аграрного сектору, розвитку цифрових технологій, впровадження екологічно безпечних виробничих практик та залучення інвестиційних ресурсів для забезпечення комплексного відродження сільських територій України відповідно до цілей сталого розвитку та європейських інтеграційних пріоритетів.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Надоша О.В. провів теоретико-методологічне дослідження сутності сталого розвитку, уточнив його зміст та основні характеристики у всіх об'єктивних проявах, виявив концептуальні суперечності у підходах до реалізації його принципів, а також ідентифікував фактори, що впливають на функціонування сучасних систем державного управління, та оцінив їхній організаційно-функціональний потенціал щодо забезпечення й управління процесами сталого розвитку [7].

Червінською Т.М. запропоновано впровадження цілеспрямованого механізму державного регулювання сталого розвитку громад, що ґрунтується на застосуванні чітко визначених принципів, індикаторів і показників, а також на проведенні їх систематичного моніторингу та оцінювання [16].

Сава А. П. розробив ефективну методику дослідження сільських територій та здійснення комплексної оцінки сучасного стану соціально-економічних процесів, що відбуваються в їх межах [13].

Беженар І. М., Скиба Г. І. та Кравченко С. А. провели аналітичне оцінювання ключових показників, які характеризують розвиток сільських територій [1].

У дослідженні Микитенко В., Микитенко Д., Чупріної М. пропонується сценарний підхід до моделювання просторового відновлення макрорегіональних зон України, який передбачає інтеграцію соціальних, екологічних та економічних пріоритетів у єдину систему стратегічного планування. Методологічна основа підходу поєднує інноваційні інструменти прогнозування і моделювання, оцінювання стратегічного потенціалу територій та комплексний аналіз соціо-еколого-економічних факторів розвитку. Це створює передумови для формування гібридних сценаріїв реконструкції та розроблення дієвих механізмів управління відновленням з урахуванням специфіки окремих макрорегіонів. Запропонований підхід орієнтований на досягнення довгострокової збалансованості розвитку, підвищення стійкості територіальних систем, забезпечення екологічної безпеки, соціального добробуту та економічної ефективності в умовах післявоєнної відбудови України [6].

Сабієм М.І. досліджено вплив вибору моделі аграрного устрою на забезпечення комплексного сталого розвитку сільських територій і збереження мережі сільських поселень. Автором обґрунтовано модель аграрного устрою, що створює найсприятливіші умови для ефективного досягнення цих цілей [12].

Рядом науковців досліджено роль різних концептуальних підходів до відновлення, серед яких багатосекторний, ресурсно-орієнтований, інноваційний, інклюзивний, екосистемний, політико-адміністративний та підхід сталого розвитку. Їх застосування з урахуванням специфіки сільських територій сприяє формуванню ефективної основи для комплексного та сталого розвитку й відновлення цих регіонів [9].

Мамчуром В.А., Столярчук Н.М. та іншими досліджено аспекти інноваційно-інвестиційний розвиток аграрного сектору та сільських територій [4].

ВИДІЛЕННЯ НЕВИРІШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ, КОТРИМ ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ СТАТТЯ

Незважаючи на значну кількість наукових досліджень, присвячених питанням сталого розвитку сільських територій, регіональної політики та післякризового відновлення економіки, низка аспектів цієї проблематики залишається недостатньо розробленою. Більшість існуючих наукових підходів розглядають сталий розвиток сільських територій та постконфліктне відновлення як окремі напрями дослідження, що не дозволяє сформувати цілісне бачення довгострокової трансформації сільського простору в умовах воєнних та повоєнних викликів.

Недостатньо опрацьованими залишаються питання інтеграції інноваційних механізмів, цифрових технологій, принципів «зеленої» економіки та смарт-спеціалізації у процеси постконфліктного відновлення сільських територій. Потребують подальшого наукового обґрунтування концептуальні засади формування комплексної моделі, яка б поєднувала економічні, соціальні, екологічні та інституційні складові сталого розвитку з механізмами відновлення територій, що зазнали негативного впливу воєнних дій.

Крім того, недостатньо дослідженими залишаються механізми забезпечення стійкості сільських громад до сучасних ризиків і загроз, питання відновлення людського капіталу, розвитку інноваційного підприємництва, залучення інвестицій та використання потенціалу місцевих ресурсів для формування нових точок економічного зростання. Відсутній також єдиний концептуальний підхід до оцінювання результативності постконфліктного відновлення сільських територій на основі критеріїв сталого розвитку.

У зв'язку з цим статтю присвячено розбудові концептуальних підходів до формування моделі сталого розвитку та постконфліктного відновлення сільських територій України на інноваційній основі, що передбачає визначення ключових принципів, складових, механізмів та інструментів забезпечення їхньої стійкої соціально-економічної трансформації в умовах повоєнного відновлення держави.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою статті є теоретичне обґрунтування та розробка концептуальних підходів до формування моделі сталого розвитку і постконфліктного відновлення сільських територій України на інноваційній основі.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Постконфліктне відновлення сільських територій є комплексним процесом відновлення економічної активності, соціальної інфраструктури, екосистем та інституційної спроможності громад після завершення воєнних дій (табл. 1).

Таблиця 1

Основні напрями постконфліктного відновлення сільських територій

Напрямок	Характеристика
Економічний напрям	- відновлення аграрного виробництва; - підтримка малого та середнього підприємництва; - розвиток кооперації; - диверсифікація сільської економіки; - стимулювання інвестиційної діяльності.
Соціальний напрям	- повернення внутрішньо переміщених осіб; - розвиток системи освіти та охорони здоров'я; - створення нових робочих місць; - соціальна інтеграція ветеранів; - підвищення якості життя населення.
Екологічний напрям	- розмінування територій; - рекультивация земель; - відновлення водних ресурсів; - впровадження екологічно безпечних технологій; - розвиток циркулярної економіки.
Інституційний напрям	- посилення місцевого самоврядування; - розвиток партнерства між державою, бізнесом і громадою; - удосконалення механізмів стратегічного планування; - цифровізація управлінських процесів.

Узагальнено автором на основі [2], [10], [11], [15]

Програма розвитку сільських територій, що ґрунтується на підході LEADER, є одним із ключових інструментів розвитку сільських регіонів у країнах Європейського Союзу. Назва LEADER походить від французького *Liaison Entre Actions de Développement de l'Économie Rurale* («Зв'язок між діями з розвитку сільської економіки») [3].

Основні цілі LEADER: підвищення якості життя населення сільських територій; створення нових робочих місць; підтримка малого та середнього бізнесу; диверсифікація сільської економіки; збереження культурної спадщини та традицій; раціональне використання природних ресурсів; зміцнення соціальної згуртованості громад.

Україна поступово впроваджує принципи LEADER у межах євроінтеграційних процесів та політики розвитку громад. Цей підхід сприяє децентралізації, активізації місцевого населення та сталому розвитку сільських територій на основі власного потенціалу громад.

Отже, головною особливістю LEADER є те, що ініціатива розвитку виходить від самих мешканців сільських територій, а управління здійснюється через партнерство влади, бізнесу та громадськості.

Програма розвитку сільських територій, що ґрунтується на концепції Smart Village («Розумне село»), спрямована на підвищення якості життя населення та сталий розвиток сільських громад шляхом використання інновацій, цифрових технологій і місцевих ресурсів.

Основні напрями реалізації Smart Village: цифровізація послуг; розвиток «розумного» сільського господарства (Smart Farming); енергоефективність та відновлювана енергетика; покращення транспортної та комунальної інфраструктури; розвиток місцевого підприємництва; екологічні та соціальні інновації [14].

Smart Village – це підхід до розвитку сільських територій, який поєднує активну участь громади з використанням цифрових технологій, інновацій та сталих рішень для підвищення конкурентоспроможності сільської місцевості та якості життя її мешканців (табл. 2).

Таблиця 2

Відмінність Smart Village від LEADER

LEADER	Smart Village
Основний акцент на участі громади та місцевих ініціативах	Основний акцент на інноваціях і цифрових технологіях
Реалізується через місцеві групи дії (LAGs)	Реалізується через цифрові рішення та міжсекторальні проекти
Підхід «знизу вгору» є ключовим елементом	Поєднує підхід «знизу вгору» з технологічною модернізацією
Спрямований на комплексний розвиток територій	Спрямований на створення сучасних, цифрово інтегрованих громад

Узагальнено автором на основі [3], [5], [14]

Поєднання підходу LEADER, який базується на активній участі місцевих жителів у прийнятті рішень та реалізації проектів розвитку, із концепцією Smart Village, що передбачає використання інноваційних технологій, цифрових рішень і сучасних управлінських інструментів, дозволяє сформувати ефективну модель розвитку сільських територій. Такий підхід сприяє мобілізації внутрішніх ресурсів громади, розвитку підприємництва, підтримці місцевих ініціатив та посиленню соціальної згуртованості [3], [5], [14].

Особливої актуальності програма набуває в умовах післявоєнного відновлення України, коли сільські громади потребують нових механізмів відбудови інфраструктури, створення робочих місць, залучення інвестицій та підвищення конкурентоспроможності місцевої економіки. Реалізація програми сприятиме розвитку цифрової інфраструктури, впровадженню енергоефективних та екологічно безпечних рішень, розширенню доступу до освітніх, медичних та адміністративних послуг.

Важливість розробки та впровадження програми розвитку сільських територій (на основі підходів LEADER та Smart Village) зумовлена необхідністю забезпечення комплексного, інклюзивного та сталого розвитку сільських громад в умовах сучасних соціально-економічних викликів. Така програма спрямована на підвищення якості життя сільського населення, зміцнення місцевого потенціалу та створення сприятливих умов для економічного зростання (табл. 3).

Таблиця 3

Модель сталого розвитку та пост конфліктного відновлення сільських територій України (на основі LEADER і Smart Village)

Мета: Забезпечення сталого соціально-економічного розвитку сільських територій шляхом поєднання принципів LEADER (участь громади, місцеві ініціативи, партнерство) та Smart Village (цифровізація, інновації, енергоефективність), відповідно до європейських стандартів розвитку сільських територій та пост конфліктного відновлення		
Стратегічні цілі	Завдання	Очікувані результати
<i>Активізація місцевих громад (принцип LEADER)</i>	-створення місцевих груп дії (МГД); -залучення мешканців до прийняття рішень; -підтримка громадських ініціатив; -розвиток місцевого лідерства.	-зростання громадської активності; -підвищення рівня довіри між владою та населенням; -реалізація місцевих проектів розвитку.
<i>Цифрова трансформація села (принцип Smart Village)</i>	-забезпечення доступу до швидкісного інтернету; -впровадження електронних адміністративних послуг; -розвиток цифрової грамотності населення; -створення цифрових центрів громад.	-покращення доступу до послуг; -зменшення цифрової нерівності; -підвищення ефективності управління громадою. - <i>Проекти:</i> «Цифрове село»; електронний кабінет мешканця громади; громадські Wi-Fi-зони.
<i>Розвиток місцевої економіки та підприємництва</i>	-підтримка малого та середнього бізнесу; -створення кооперативів; -розвиток агротуризму; -підтримка сімейних фермерських господарств.	-створення нових робочих місць; -зростання доходів населення; -диверсифікація економіки громади. <i>Проекти:</i> -бізнес-інкубатор для сільських підприємств; -грантова підтримка стартапів; -розвиток локальних брендів продукції.
<i>Розумне сільське господарство (Smart Farming)</i>	-впровадження цифрових технологій в агровиробництво; -використання GPS-моніторингу та систем точного землеробства; -автоматизація виробничих процесів.	-підвищення продуктивності; -зменшення витрат ресурсів; -покращення екологічної стійкості. <i>Проекти:</i> -демонстраційні ферми; -навчальні програми для фермерів; -система моніторингу земельних ресурсів.
<i>Енергоефективність та екологічна безпека</i>	-розвиток відновлюваної енергетики; -модернізація систем освітлення; -впровадження систем сортування відходів; -збереження природних ресурсів.	-зниження енергоспоживання; -скорочення викидів CO ₂ ; -покращення стану довкілля. <i>Проекти:</i> -сонячні електростанції для громадських об'єктів; -енергоефективні школи та амбулаторії; -екологічні освітні програми.
<i>Підвищення якості життя населення</i>	-розвиток телемедицини; -модернізація освітніх закладів; -створення культурних та молодіжних просторів; -покращення транспортної доступності.	-покращення доступу до медицини та освіти; -зменшення міграції молоді; -підвищення якості життя мешканців. <i>Проекти:</i> -«Розумна амбулаторія»; -дистанційні освітні платформи; -багатофункціональні громадські центри.

Сформовано автором на основі [2], [3], [4], [5], [8], [10], [11], [14], [15]

Отже, розробка та впровадження моделі сталого розвитку та пост конфліктного відновлення сільських територій України є важливим інструментом досягнення сталого розвитку сільських територій, підвищення їхньої соціально-економічної стійкості, інноваційності та привабливості для проживання, ведення бізнесу й інвестування в довгостроковій перспективі.

Очікувані результати до 2030 року: створення сучасних «розумних» сіл; збільшення зайнятості населення; зростання інвестиційної привабливості територій; розвиток інноваційного аграрного сектору; покращення якості публічних послуг; зміцнення місцевого самоврядування; досягнення цілей сталого розвитку та інтеграція до європейського простору розвитку сільських територій.

Таким чином, запропонована програма поєднує громадоорієнтований підхід LEADER із цифровими та інноваційними рішеннями Smart Village, забезпечуючи комплексний і сталий розвиток сільських територій відповідно до європейських стандартів.

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Постконфліктне відновлення сільських територій України повинно базуватися на принципах сталого розвитку та інноваційної модернізації. Запропонована концептуальна модель забезпечує інтеграцію економічних, соціальних, екологічних та інституційних складових розвитку, сприяє підвищенню конкурентоспроможності сільських територій, відновленню людського капіталу та формуванню стійких територіальних громад. Реалізація даної моделі дозволить перейти від політики відбудови до політики випереджального розвитку сільських територій України відповідно до європейських стандартів та Цілей сталого розвитку ООН.

Інтеграція підходів LEADER та Smart Village створює сучасну модель розвитку сільських територій, що відповідає європейським стандартам сталого розвитку. Підхід LEADER забезпечує активну участь місцевих жителів у прийнятті рішень, розвиток партнерства між владою, бізнесом і громадськістю, а також ефективне використання місцевого потенціалу. Водночас концепція Smart Village сприяє впровадженню цифрових технологій, інноваційних рішень та сучасних методів управління ресурсами, що підвищує конкурентоспроможність сільських громад.

Запропонована концептуальна модель розвитку сільських територій поєднує сильні сторони обох підходів і спрямована на створення комфортного, економічно активного та технологічно розвинутого сільського середовища. Її реалізація сприятиме підвищенню якості життя населення, розвитку підприємництва, створенню нових робочих місць, покращенню доступу до послуг, збереженню довкілля та зміцненню місцевого самоврядування.

Отже, використання принципів LEADER і Smart Village є перспективним напрямом модернізації сільських територій України, що дозволить забезпечити їхній сталий розвиток, підвищити соціально-економічну стійкість громад та сприяти успішній інтеграції до європейського простору.

Література

1. Беженар І.М., Скиба Г.І., Кравченко С.А. Аналітична оцінка розвитку сільських територій. *Наукові праці Міжрегіональної академії управління персоналом. Економічні науки*. Випуск 2 (65), 2022. 66-78. DOI: <https://doi.org/10.32689/2523-4536/65-8>
2. «Декларація Лугано» (URC 2022). URL: <https://ua.urb-international.com/past-conferences/urc22/materiali-konferenciyi>.
3. Європейський підхід LEADER для українських громад: Міністерство та експерти напрацьовують механізм розвитку сіл «знизу-догори». URL: <https://decentralization.ua/news/20458>
4. Інноваційно-інвестиційний розвиток аграрного сектору: теорія, методологія та практичні механізми оцінювання. Монографія. В.А. Мамчур, Н.М. Столярчук та ін. Київ: ННЦ «ІАЕ», 2025. 116 с.
5. LEADER/CLLD. URL: <https://elard.eu/leader-clld>
6. Микитенко В., Микитенко Д., Чупріна М. Сценарне моделювання просторового відновлення макрорегіональних зон України: соціо-еколого-економічні пріоритети реконструкції. *Демографія та соціальна економіка*. 2025, № 1 (59). 109-132.
7. Надоша О. В. Теоретико-методологічний аналіз сталого розвитку у контексті сучасних дослідницьких підходів. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2011. № 10. С. 88-93.
8. Наукові основи і стратегічні пріоритети сталого розвитку сільських територій України : [брошура] / Гадзало Я. М., Жук В. М., Могилова М. М. [та ін.] ; за ред. Я. М. Гадзала ; Національний науковий центр "Інститут аграрної економіки" - Київ : ННЦ "ІАЕ", 2019. - 40 с.
9. Poltorak, A., Bodnar, O., Rybachuk, I., & Statsenko, V. (2024). The impact of the strategy of socio-economic recovery of rural areas on the management of agricultural enterprises. *Ekonomika APK*, 31(3), 45-56. <https://doi.org/10.32317/2221-1055.2024030.45>.
10. Про затвердження Національної економічної стратегії на період до 2030 року: постанова КМУ від 03.03.2021 р. № 179. Дата оновлення: 31.12.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/179-2021-%D0%BF#Text>

11. Про схвалення Стратегії розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2025-2027 роках: Розпорядження КМУ від 15.11.2024 р. № 1163-р. Дата оновлення: 31.12.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1163-2024-%D1%80#Text>
12. Sabii, I. (2021). Choosing a Model of the Agrarian Structure of Ukraine as a Foundation for Comprehensive Sustainable Rural Development. *Ekonomika APK*, 28(9), 82-90. <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202109082>.
13. Сава, А. (2017). Обґрунтування методологічних підходів до вивчення розвитку сільських територій. *Сталий розвиток економіки*, (2(35), 33-40. <https://economdevelopment.in.ua/index.php/journal/article/view/271>.
14. Supporting Smart Village strategies. URL: https://agriculture.ec.europa.eu/cap-my-country/rural-development/supporting-smart-village-strategies_en
15. Стратегія відновлення деокупованих територій України: виклики постконфліктного розвитку та шляхи їх подолання : колективна монографія / Кол. авторів. Івано-Франківськ. 2025. 721 с. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15190154>.
16. Червінська Т.М. Розвиток концепції сталого розвитку. Електронний журнал «Ефективна економіка». 2026. № 2. DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2026.2.72>

References

1. Bezhenar I.M., Skyba H.I., Kravchenko S.A. Analitichna otsinka rozvytku sil'skykh terytoriy. Naukovi pratsi Mizhrehional'noyi akademiyi upravlinnya personalom. Ekonomichni nauky. Vypusk 2 (65), 2022. 66-78. DOI: <https://doi.org/10.32689/2523-4536/65-8>
2. "Lugano Declaration" (URC 2022). URL: <https://ua.unc-international.com/past-conferences/urc22/materiali-konferenciyi>
3. The European LEADER approach for Ukrainian communities: The Ministry and experts are developing a mechanism for bottom-up village development. URL: <https://decentralization.ua/news/20458>
4. Innovatsiyno-investytsiynyy rozvytok aharnoho sektoru: teoriya, metodolohiya ta praktychni mekhanizmy otsynuvannya. Monohrafiya. V.A. Mamchur, N.M. Stolyarchuk ta in. Kyiv: NNTS «IAE», 2025. 116 s.
5. LEADER/CLLD. URL: <https://elard.eu/leader-clld>
6. Mykytenko, Victoriia, Mykytenko, Dmytro, & Chuprina, Marharyta (2025). Stsenarne modelyuvannya prostorovoho vidnovlennya makrorehional'nykh zon Ukrainy: sotsio-ekoloho-ekonomichni priorytety rekonstruktsiyi [Scenario Modeling of Spatial Regeneration of Macro-Regional Zones of Ukraine: Socio-Ecological-Economic Priorities of Reconstruction]. Demohrafiia ta sotsialna ekono -mika - Demography and Social Economy, 1 (59), 109-132.
7. Nadosha O. V. Teoretyko-metodolohichnyy analiz staloho rozvytku u konteksti suchasnykh doslidnyts'kykh pidkhodiv. Derzhavne upravlinnya: udoskonalennya ta rozvytok. 2011. № 10. S.88-93.
8. Naukovi osnovy i stratehichni priorytety staloho rozvytku sil'skykh terytoriy Ukrainy : [broshura] / Hadzalo YA. M., Zhuk V. M., Mohylova M. M. [ta in.] ; za red. YA. M. Hadzala ; Natsional'nyy naukovyy tsentr "Instytut aharnoyi ekonomiky" - Kyiv : NNTS "IAE". 2019. 40.
9. Poltorak, A., Bodnar, O., Rybachuk, I., & Statsenko, V. (2024). The impact of the strategy of socio-economic recovery of rural areas on the management of agricultural enterprises. *Ekonomika APK*, 31(3), 45-56. <https://doi.org/10.32317/2221-1055.2024030.45>
10. On approval of the National Economic Strategy for the period until 2030: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated 03.03.2021 No. 179. Update date: 12.31.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/179-2021-%D0%BF#Text>
11. On approval of the Strategy for the Development of Agriculture and Rural Areas in Ukraine for the period until 2030 and approval of the operational plan of measures for its implementation in 2025-2027: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated 15.11.2024 No. 1163-p. Update date: 31.12.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1163-2024-%D1%80#Text>
12. Sabii, I. (2021). Choosing a Model of the Agrarian Structure of Ukraine as a Foundation for Comprehensive Sustainable Rural Development. *Ekonomika APK*, 28(9), 82-90. <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202109082>
13. Sava, A. (2017). Substantiation of methodological approaches to studying the development of rural areas. *Sustainable Development of the Economy*, (2(35), 33-40. <https://economdevelopment.in.ua/index.php/journal/article/view/271>
14. Supporting Smart Village strategies. URL: https://agriculture.ec.europa.eu/cap-my-country/rural-development/supporting-smart-village-strategies_en
15. Stratehiya vidnovlennya deokupovanykh terytoriy Ukrainy: vyklyky postkonfliktного rozvytku ta shlyakhy yikh podolannya : kolektyvna monohrafiya / Kol. avtoriv. Ivano-Frankivs'k. 2025. 721 s. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15190154>.
16. Chervins'ka T.M. Rozvytok kontseptsii staloho rozvytku. Elektronnyy zhurnal «Efektivna ekonomika». 2026. № 2. DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2026.2.72>